

Saimaan ammattikorkeakoulu  
Sosiaali- ja terveysala Lappeenranta  
Sosiaalialan koulutusohjelma

Marke Heikkilä ja Sanna Isotalo

## **"Asiat, jotka ovat aikuiselle pieniä, ovat lapselle isoja"**

**Päiväkotikiusaaminen vanhempien näkökulmasta**

## Tiivistelmä

Marke Heikkilä, Sanna Isotalo

”Asioita, jotka ovat aikuiselle pieniä, lapselle isoja” – Päiväkotikiusaaminen vanhempien näkökulmasta, 27 sivua, 5 liitettä

Saimaan ammattikorkeakoulu

Sosiaali- ja terveysala Lappeenranta

Sosiaalialan koulutusohjelma

Opinnäytetyö 2015

Ohjaaja: Lehtori Sanna-Leena Mikkonen, Saimaan ammattikorkeakoulu

Opinnäytetyössä selvitetään vanhempien näkemyksiä ja tietoutta lasten päiväkotikiusaamisesta; antaako päiväkodin henkilökunta riittävästi tietoa kiusaamistapauksista ja miten vanhemmat näkevät henkilökunnan puuttumisen kiusaamistilanteisiin. Lisäksi haluttiin selvittää, kertovatko lapset itse vanhemmilleen mahdollisista kiusaamistapauksista. Tarkoituksena oli saada tietoa vanhempien ja henkilökunnan välisestä yhteistyöstä. Päiväkodin henkilökunta hyötyi opinnäytetyöstä saamalla tietoa vanhempien kokemuksista ja näin pystyy kehittämään yhteistyötä vanhempien kanssa.

Opinnäytetyön kohderyhmänä olivat lappeenrantalaisen päiväkodin neljän lapsiryhmän vanhemmat. Opinnäytetyö on sekä laadullinen että määrällinen selvitys, joka toteutettiin käyttäen puolistrukturoitua kyselylomaketta. Aineisto kerättiin tammikuussa 2015, kyselyyn vastasi 23 vanhempaa. Tulosten pohjalta voidaan todeta, että päiväkodissa tapahtuu kiusaamista. Vastausten perusteella vanhemmat ovat suurimmaksi osaksi tyytyväisiä henkilökunnan toimintaan, henkilökunta on ammattitaitoista ja keinot puuttua kiusaamistilanteisiin ovat riittäviä. Jatkossa voisi selvittää eroavaisuuksia eri-ikäisten lasten kiusaamiskokemuksista ja selvittää kuinka päivähoidon henkilökunta tukee lasten sosiaalisia taitoja ja vertaissuhteita.

Asiasanat: päiväkotikiusaaminen, vanhemmat, kasvatusyhteistyö

## **Abstract**

### **Abstract**

Marke Heikkilä, Sanna Isotalo

“Things, which are small for an adult, are huge for a child” -kindergarten bullying from the parents point of view, 25 pages, 5 appendices

Saimaa University of Applied Sciences

Health Care and Social Services, Lappeenranta

Degree Programme in Social Services

Bachelor's Thesis 2015

Instructor: Lecturer Ms Sanna-Leena Mikkonen, Saimaa University of Applied Sciences

The aim of this Bachelor thesis was to study the parents' knowledge and views regarding bullying in kindergarten; does the kindergarten staff give enough information about the occurrences of bullying and how do parents' view the staff's methods of handling aforementioned situations. Furthermore, it was studied if the children themselves told their parents about possible bullying occurrences. The goal was also to find out information about the collaboration between the parents and the staff. The staff of the kindergarten benefited from the bachelor thesis as they got information about parents' experiences and therefore can further develop the collaboration between the parents and the kindergarten.

The target group of the bachelor thesis was the parents of four child groups in a kindergarten which is located in Lappeenranta. The bachelor thesis is both a qualitative and quantitative report, which was executed using a half structured question form. The material was collected in January 2015, with 23 replies from parents. From the basis of the results it can be stated that there is bullying in kindergarten. According to the answers the parents are mostly satisfied with the actions of the staff, the staff is considered competent and the methods of intervening in bullying occurrences are sufficient.

In the future there could be further study regarding the bullying between different age groups in children and find out how the staff of the kindergarten supports the child's social skills and peer relationships.

Keywords: kindergarten bullying, parents, educational partnership

## Sisällys

1	Johdanto .....	5
2	Varhaiskasvatus .....	6
3	Kiusaaminen päiväkodissa .....	7
3.1	Kiusaamisen määrittely ja muodot .....	7
3.2	Kiusaaminen ryhmäilmionä .....	7
3.3	Lapsen sosiaalinen kehitys .....	8
3.4	Tutkimuksia ja selvityksiä päiväkotikiusaamisesta .....	9
4	Kiusaamiseen puuttumisen välineitä .....	11
4.1	Lain velvoitteet ja kiusaaminen .....	11
4.2	Kasvatusyhteistyö ja kiusaaminen .....	12
4.3	Yhteinen ymmärrys vanhempien ja kasvattajien välillä .....	13
4.4	Kiusaamisen ennaltaehkäisy ja puuttuminen Lappeenrannassa .....	14
5	Tavoitteet ja toteutus .....	15
5.1	Opinnäytetyön tavoitteet ja selvitystehtävät .....	15
5.2	Opinnäytetyön toteutus .....	16
5.3	Aineiston keruu ja analysointi .....	16
5.4	Selvityksen eettisyys ja luotettavuus .....	17
6	Opinnäytetyön tulokset .....	18
6.1	Vanhempien näkemys päiväkotikiusaamisesta .....	18
6.2	Vanhempien tietous päiväkodin käytännöistä kiusaamistilanteissa .....	19
6.3	Henkilökunnan yhteistyö vanhempien kanssa kiusaamistilanteissa .....	20
6.4	Henkilökunnan puuttuminen kiusaamistilanteissa .....	20
7	Yhteenveto ja pohdinta .....	22
	Lähteet .....	26

## Liitteet

Liite 1 Taulukko 1 Kiusaamisen määrittely vanhempien näkökulmasta

Liite 2 Tutkimuslupapäätös

Liite 3 Saatekirje

Liite 4 Suostumuslomake

Liite 5 Kyselylomake

# 1 Johdanto

Tässä opinnäytetyössä tavoitteena on selvittää vanhempien näkemyksiä ja tietoutta lasten päiväkotikiusaamisesta, antaako päiväkodin henkilökunta riittävästi tietoa kiusaamistapauksista ja miten vanhemmat näkevät henkilökunnan puuttumisen kiusaamistilanteisiin. Lisäksi haluttiin selvittää, kertovatko lapset itse vanhemmilleen mahdollisista kiusaamistapauksista. Tarkoituksena on saada tietoa vanhempien ja henkilökunnan välisestä yhteistyöstä. Opinnäytetyö selvittää, miten yhteistyötä voidaan vahvistaa ja miten kiusaamisen ennaltaehkäisyä ja siihen puuttumista voidaan kehittää. Päiväkodin henkilökunta hyötyy opinnäytetyöstä saamalla tietoa vanhempien kokemuksista ja näin pystyy kehittämään yhteistyötä vanhempien kanssa.

Päiväkodissa tapahtuvaa kiusaamista on vasta hiljattain alettu tutkia Suomessa. Vanhempien näkökulmaa koskevaa tieteellistä tutkimusta aiheesta on vielä vähän, mutta opinnäytetöitä (AMK) ja pro graduja löytyy. Mannerheimin Lastensuojeluliitto on tehnyt kaksi selvitystä päiväkotikiusaamisesta: Kiusaamisen ehkäisy varhaiskasvatuksessa – kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelman laatiminen ja Kiusaavatko pienetkin lapset. Laura Repo on tehnyt väitöskirjan päiväkotikiusaamisesta ja sen pohjalta kirjoittanut teoksen Pienet lapset ja kiusaamisen ehkäisy.

Saimaan ammattikorkeakouluun on tehty opinnäytetyö, joka käsittelee päiväkotikiusaamista henkilökunnan näkökulmasta. Opinnäytetyössä kävi ilmi, että hyvä jatkotutkimusaihe on päiväkotikiusaaminen vanhempien näkökulmasta.

Kiusaaminen aiheena on tärkeä, ja siihen tulisi puuttua mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. On tärkeää, että vanhemmat tunnistaisivat kiusaamisen ja osaisivat tukea lastaan, olipa lapsi sitten kiusaaja tai kiusattu. Repo toteaa, että päiväkodeissa tapahtuu systemaattista kiusaamista, ja se on samankaltainen ilmiö kuin koulukiusaaminen. (Repo 2013, 55–68.) Isompia lapsia, peruskoululaisia ja toisen asteen opiskelijoita suojaa laki, joka edellyttää, että oppilaat on suojattava väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä. Muun muassa Kokoomuk-

sen kansanedustaja, opetushallituksen johtokunnan puheenjohtaja Sari Sarkomaa pitää isona epäkohtana sitä, ettei päivähoitolaissa eikä valtakunnallisissa varhaiskasvatuksen perusteissa ole mainintaa kiusaamisen ennaltaehkäisemisestä ja kitkemisestä. Sarkomaa pitää välttämättömänä, että valmisteilla olevaan uuteen varhaiskasvatuslakiin kirjataan pykälätasolle kiusaamisen ennaltaehkäisy ja varhainen puuttuminen. Kiusaamiseen on saatava nollatoleranssi jo varhaisessa vaiheessa. On välttämätöntä, että vanhemmat ovat mukana kiusaamisen vastaisessa työssä, sillä he ovat ensisijaiset vaikuttajat ja vastuunkantajat lapsen elämässä. Vanhempien yhteistyöllä voidaan luoda tärkeitä aikuisten verkostoja lasten kasvun tueksi. (Sarkomaa 2014.)

## 2 Varhaiskasvatus

Päivähoidon ensisijainen tavoite on lasten kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin edistäminen. Varhaiskasvatus muodostuu kokonaisuudesta, jossa taito, kasvatus ja opetus yhdistyvät toisiinsa. (Jantunen 2011, 133.)

Vilenin, Vihusen, Vartiaisen, Sivenin, Neuvosen ja Kurvisen (2006) mukaan **varhaiskasvatus** on pienten lasten eri elämänpiireissä tapahtuvaa kasvatuksellista vuorovaikutusta, jonka tavoitteena on edistää lapsen tasapainoista kasvua, kehitystä ja oppimista (ks. varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, 2003). Kiinteä vuorovaikutus ja kasvatusyhteistyö lasten vanhempien sekä kasvatuksen ammattilaisten välillä on tärkeää, jotta varhaiskasvatuksesta muodostuisi lapselle mielekäs kokonaisuus (Vilen, Vihunen, Vartiainen, Siven, Neuvonen, Kurvinen 2006, 186).

**Päivähoidolla** Vilen ym. (2006) tarkoittavat lastenhoidon järjestämistä päiväkotihoidona, perhepäivähoitona leikkitoimintana tai muuna päivähoitotoimintana. Päivähoidon merkitys on kasvatuksellinen ja opetuksellinen. Päivähoito tarjoaa monipuolista toimintaa ottaen huomioon lasten ikätason ja tarpeet (Vilen ym. 2006, 186). Koivusen (2009) mukaan päivähoidon perustehtäviin lukeutuvat hoito, kasvatus ja opetus. Näiden kolmen tärkeän osa-alueen lisäksi perustehtäviin luetaan myös yhteistyö vanhempien kanssa ja verkostotyö eri ammatillisten tahojen kanssa, esimerkiksi neuvola ja puheterapia, sekä lastensuojelun tukitoimi. (Koivunen 2009, 11–12.)

### **3 Kiusaaminen päiväkodissa**

#### **3.1 Kiusaamisen määrittely ja muodot**

Kiusaamisilmiötä kuvaavat sanat toistuvuus, tietoisuus, vallankäyttö ja ryhmäilmiö. Kiusaamisen määrittelyssä on tavallista, että kiusaamisen kuvataan olevan säännöllistä ja pitkän ajanjakson aikana yhteen lapseen toistuvasti kohdistuvaa, esimerkiksi kolmen kuukauden aikana vähintään kolme kertaa. Kiusaamisen rajausta tapahtuu siis uhrin näkökulmasta ja on usein ongelmallista. Lapsi voi kohdistaa systemaattisesti ja tietoisesti pahan mielen aiheuttamista myös muihin lapsiin. Näin ollen se on kiusaamista, vaikka kohde vaihtuukin. Kiusaamisen tarkoitus on aina satuttaa ja loukata uhria. (Repo 2013, 37–39.)

Kiusaaminen voi olla sanallista, sosiaalista tai fyysistä. Sanallisella kiusaamisella tarkoitetaan nimittelyä, haukkumista, lällättämistä, pilkkaavaa matkimista, pilan tekemistä. Sosiaalisella kiusaamisella tarkoitetaan leikkien ulkopuolelle jättämistä, määräämistä, uhkailua, kiristämistä, pomottomista, ilmeilyä. Esimerkiksi sosiaalista kiusaamista on lause ”sinä et pääse minun synttäreille, jos et tee näin”. Fyysisellä kiusaamisella taas tarkoitetaan nipistämistä, lyömistä, tönnimistä, puremista, leikkien sotkemista ja tavaroiden omimista. Kiusaamiseen liittyy yleensä voimasuhteiden epätasapaino, jossa kiusaaja on puolustuskyvytön. Joskus kiusattu ei koe itse tulevansa kiusatuksi, vaikka kiusaamista selkeästi tapahtuukin. Tällöin on aikuisen velvollisuus puuttua tilanteeseen sekä selittää se kiusatulle sekä kiusaajalle. (Lappeenrannan kaupungin KIVA OLLA – kiusaamisen ehkäisemisen ja puuttumisen suunnitelma.)

#### **3.2 Kiusaaminen ryhmäilmiönä**

Kiusaamisella tavoitellaan yleensä valtaa ja statusta eli asemaa ryhmässä. Kiusaaminen kiinnostaa muitakin ryhmän jäseniä, ja usein ryhmä antaa kiusaajalle suoraa myönteistä palautetta sanallisesti, nauramalla tai jopa liittymällä mukaan tekoon. Kiusaaja saa ryhmältä vallan tunnetta ja mielihyvää. Näin ollen kiusaaja on edennyt tavoitteeseensa eli vallan käyttöön sekä johtavaan asemaan ryhmässä. (Repo 2013, 42.)

Pienten lasten parissa usein tunnistetaan kiusaaja ja kiusattu, mutta huomautta jäävät apuri, vahvistaja, puolustaja ja sivustaseuraaja. Nämä lapset ylläpitävät kiusaamisen jatkumista. Vahvistaja on lapsi, joka antaa kiusaajalle vallan tunnetta ihailemalla kiusaamista. (Repo 2013, 78–79.) Apuri ei aloita kiusaamista, mutta menee helposti kiusaajan avuksi tilanteeseen. Puolustaja yrittää lopettaa kiusaamisen ja on kiusatun puolella. Sivustaseuraaja näkee kaiken, mutta pysyttelee silti kauempana ja vaikenee. Vaikenemalla sivustaseuraaja hyväksyy tilanteen ja näin ollen osallistuu kiusaamiseen. Sivusta seuraava ehkä pelkää joutuvansa itsekin kiusaajan kohteeksi. (Mannerheimin Lastensuojeluliitto. nuortennetti.)

### **3.3 Lapsen sosiaalinen kehitys**

Sosiaalisella kehityksellä tarkoitetaan muun muassa lapsen vuorovaikutustaitoja ja kykyä toimia muiden kanssa. Sosiaalinen kehitys sisältää rooleja ja arvoja, joita lapsi alkaa omaksua lähiympäristöstään ja yhteiskunnasta. Lapsi oppii kotoaan millainen käyttäytyminen on vanhempien mielestä suotavaa ja millainen on huonoa käytöstä. Kun vanhemmat kertovat, mikä heidän mielestään sosiaalisessa käyttäytymisessä on tärkeää, lapsi alkaa hahmottamaan, mihin hänen tulisi pyrkiä. Tämän jälkeen lapsi alkaa harjoitella sosiaalisia taitoja vertaisryhmässään ja kokeilee, mitkä vanhemmilta opitut taidot toimivat myös kodin ulkopuolella. Ystävyyssuhteet ovat tärkeitä, jotta lapselle voi kehittyä hyvä itsetunto. Ystävyyssuhteiden puuttuminen tai muiden lasten osoittama hyljeksintä voivat johtaa itsetunnon vaikeuksiin. Yhteiskunnan ja kulttuurin vaikutukset sosiaaliseen kehitykseen välittyvät lapseen helpoimmin päivähoiton tai harrastusten kautta. Myös medially on vaikutusta siihen, miten lapsi alkaa poimia arvoja ja moraalinäkemyyksiä. (Vilen ym. 2006, 156.) Pienikin lapsi käyttää mediaa, esimerkiksi televisio, puhelimet, internet. Mustosen (2006) mukaan roolinottotaidot sekä empatiakyky kehittyvät samastumis- ja sijaiskokemusten avulla eläytymällä median kuvitteellisiin tai realistisiin hahmoihin (Mustonen & Salokoski 2007, 18).

Lapsen sosiaaliset taidot kehittyvät nopeasti kolmen ja kuuden ikävuoden välillä. Iän myötä lapsi pystyy aiempaa paremmin hahmottamaan ympäristönsä tapahtumia. Ollakseen sosiaalisesti taitava lapsi tarvitsee empatiakykyä eli taitoa

tehdä havaintoja toisten tunteista, ajatuksista ja aikomuksista sekä arvioida ja ennakoida oman toimintansa seurauksia. Lapselle tärkeä taito on myös kyky ymmärtää omia tunteitaan ja ilmaista niitä tilanteeseen sopivalla tavalla. (Nurmi, Ahonen, Lyytinen, Lyytinen, Pulkkinen & Ruoppila 2008. 54.)

### **3.4 Tutkimuksia ja selvityksiä päiväkotikiusaamisesta**

Mannerheimin Lastensuojeluliitto (MLL) on julkaissut laadulliset selvitykset ”Kiusaavatko pienetkin lapset” sekä ”Kiusaamisen ehkäisy varhaiskasvatuksessa – kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelman laatiminen”.

”Kiusaavatko pienetkin lapset” on laadullinen selvitys siitä, miten kiusaaminen näyttäytyy suomalaisessa päivähoidossa. Aineisto on kerätty neljästä suomenkielisestä ja neljästä ruotsinkielisestä päiväkodista, joissa haastateltiin 3-6 vuotiaita lapsia (61), lasten vanhempia (24) sekä päiväkodin työntekijöitä (29). Lisäksi havainnoitiin lasten ryhmätilanteita. Selvityksen johtopäätöksenä voidaan todeta, että kiusaamisen ennaltaehkäisy on hyvä aloittaa mahdollisimman varhain. Keskeisiä tekijöitä kiusaamisen ennaltaehkäisyssä ovat lasten vuorovaikutustaitojen sekä empatiakyvyn vahvistaminen. Olennaista on tukea lapsen myönteisiä vertaissuhteita ja ryhmässä toimimisen tapoja. Julkaisussa käy ilmi, että Mannerheimin Lastensuojeluliittoon on tullut yhteydenottoja, joissa vanhempi kysyy neuvoa, miten toimia tilanteessa, jossa lapsi on kotona kertonut kiusaamisesta, mutta päiväkodissa ei uskota kiusaamista tapahtuvan eikä siihen haluta puuttua. Julkaisun mukaan on tärkeää, että dialogista keskustelua voidaan käydä myös silloin, kun vanhempien ja henkilöstön näkemykset eroavat toisistaan. Vanhemmat toivoivat haastatteluissa selvästi enemmän arvo- ja kasvatustilaisuuksia päiväkodin henkilöstön kanssa. Kiusaamista voidaan ehkäistä laatimalla johdonmukaisia sääntöjä yhdessä vanhempien kanssa (Kirves & Stoor-Grenner 2010b, 55–68.)

”Kiusaamisen ehkäisy varhaiskasvatuksessa – kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelman laatiminen” julkaisu on osa sosiaali- ja terveysministeriön rahoittamaa ja Mannerheimin Lastensuojeluliiton sekä Folkhälsanin (2009–2010) toteuttamaa Kiusaamisen ehkäisy alle kouluikäisten lasten parissa -

hanketta. Julkaisu on tehty aiemman selvityksen ”Kiusaavatko pienetkin lapset” pohjalta. Johtopäätöksenä oli, että kiusaamisen ehkäisy tulee aloittaa jo varhaiskasvatuksessa ja kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelma tulisi ottaa osaksi varhaiskasvatuksen suunnitelmaa valtakunnallisella, kunnallisella sekä yksikkötasolla. (Kirves & Stoor-Grenner 2010a, 1.)

Kun päivähoitoyksikköön laaditaan kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelmaa, on hyvä pohtia myös vanhempien roolia ja osuutta. Vanhempien sitouttaminen kiusaamisen ehkäisyyn on tärkeää, jotta kodin ja päiväkodin arvot kohtaisivat. Lapset kertovat yleensä kotona kokemuksistaan. Hyvin usein myös negatiiviset asiat kerrotaan mieluummin kotona. Vanhemmat myös huomaavat sellaisia oireita, joihin tulee kiinnittää huomiota, kuten haluttomuus lähteä päiväkotiin, erilaiset kivut, univaikeudet tai lapsi muuttuu esimerkiksi ilottomaksi tai käyttäytyy aiempaa aggressiivisemmin vanhempiaan tai sisarusiaan kohtaan. Päiväkodin henkilökunnan on tärkeä kuunnella vanhempia ja ottaa vakavasti vanhempien huoli. Päiväkodissa tulee aina selvittää yhdessä vanhempien kanssa, mitä lapsen kertomuksen tai oireilun takana on. (Kirves & Stoor-Grenner 2010a, 46.)

Laura Repo on kirjoittanut väitöstutkimuksensa ”Kiusaaminen ja sen ehkäiseminen varhaiskasvatuksessa” pohjalta teoksen ”Pienet lapset ja kiusaamisen ehkäisy”. Väitöstutkimus on kirjan kirjoittamisen aikana vielä kesken, mutta keskeisimmät tulokset ovat valmiit, ja ne esitellään kirjassa. Revolla on kattava kokemus varhaiskasvatuksen kehittämis- ja tutkimus- sekä asiantuntijatehtävistä. Revon väitöstutkimus on ensimmäinen Suomessa tehty akateeminen tutkimus kiusaamisesta alle kouluikäisten lasten parissa. Tutkimuksen tavoitteena on selvittää

- kiusaavatko pienet lapset toisiaan
- jos kiusaavat mitä se tarkoittaa
- jos kiusaavat miten se näyttäytyy
- jos kiusaavat kuinka yleistä se on
- millainen ympäristö päiväkoti on kiusaamisen kannalta ja
- millaisissa lapsiryhmissä kiusaaminen esiintyy sekä voidaanko kiusaamista ennaltaehkäistä jo ennen kouluikää.

Tutkimusta varten on haastateltu päiväkotilapsia, lasten vanhempia ja päiväkodin työntekijöitä. Aineisto on kerätty vuosina 2009–2011 pääkaupunkiseudun kunnissa. Haastattelujen pohjalta Repo (2013) toteaa, että päiväkodeissa tapahtuu systemaattista kiusaamista, ja se on samankaltainen ilmiö kuin koulu-kiusaaminen. Varhaiskasvatuksessa olevat lapset puhuvat kiusaamisesta joka-päiväisenä ilmiönä ja kertovat herkästi tulleen kiusatuiksi. Oman opinnäytetyömme kannalta tärkeimpiä johtopäätöksiä tässä tutkimuksessa ovat vanhempien asenteet ja kokemukset lapsen kiusaamisen kohteeksi joutumisesta tai kun oma lapsi on kiusaaja. Repon (2013) tutkimuksen aineiston mukaan vanhemmat epäröivät voiko pieni lapsi tosiaan kiusata vai kuuluuko kielteinen käyttäytyminen muita kohtaan johonkin kehitysvaiheeseen. (Repo 2013, 55–68.)

## **4 Kiusaamiseen puuttumisen välineitä**

### **4.1 Lain velvoitteet ja kiusaaminen**

Nykyisessä lasten päivähoitolaissa ei puhuta varsinaisesti kiusaamisesta, mutta laki edellyttää jokaiselle lapselle turvallista toiminta- ja oppimisympäristöä. Perusopetuslaissa turvallisen toiminta- ja oppimisympäristön lisäksi oppilaitoksia veloitetaan puuttumaan kiusaamiseen.

Laki lasten päivähoidosta 25.3.1983/304 § 2 a

*Päivähoidon tavoitteena on tukea päivähoidossa olevien lasten koteja näiden kasvatustehtävässä ja yhdessä kotien kanssa edistää lapsen persoonallisuuden tasapainoista kehitystä. Päivähoidon tulee omalta osaltaan tarjota lapselle jatkuvat, turvalliset ja lämpimät ihmissuhteet, lapsen kehitystä monipuolisesti tukevaa toimintaa sekä lapsen lähtökohdat huomioon ottaen suotuisa kasvuympäristö. Lapsen iän ja yksilöllisten tarpeiden mukaisesti päivähoidon tulee yleinen kulttuuriperinne huomioon ottaen edistää lapsen fyysistä, sosiaalista ja tunte-elämän kehitystä sekä tukea lapsen esteettistä, älyllistä, eettistä ja uskonnollista kasvatusta. Uskonnollisen kasvatuksen tukemisessa on kunnioitettava lapsen vanhempien tai holhoojan vakaumusta. Edistäessään lapsen kehitystä päivähoidon tulee tukea lapsen kasvua yhteisvastuuseen ja rauhaan sekä elinympäristön vaalimiseen (Laki lasten päivähoidosta.)*

Laki lasten päivähoidosta 18.5.1990/451 § 6 a

*Päivähoidon tulee terveydellisiltä ja muilta olosuhteiltaan olla lapselle ja lapsen hoidolle ja kasvatukselle sopiva (Laki lasten päivähoidosta.)*

*Opetuksen järjestäjän tulee laatia opetussuunnitelman yhteydessä suunnitelma oppilaiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä sekä toimeenpanna suunnitelma ja valvoa sen noudattamista ja toteutumista. Opetuksen järjestäjän tulee opetussuunnitelman yhteydessä laatia ja ohjeistaa suunnitelma kurinpitokeinojen ja kasvatuskeskustelun käyttämisestä ja niihin liittyvistä menettelytavoista. Opetushallituksen tulee opetussuunnitelman perusteissa antaa määräykset suunnitelmien laatimisesta (Perusopetuslaki.)*

#### **4.2 Kasvatusyhteistyö ja kiusaaminen**

Kasvatusyhteistyö tarkoittaa sitä, että vanhemmat sekä päiväkodin kasvattajat huolehtivat lapsen kasvatuksesta yhteistyössä lapsen parhaaksi. Vanhemmat ovat vastuussa lapsen kasvattamisesta, mutta päivähoidon kasvattajat ovat vastuussa siitä kasvatuksesta, jota lapsi saa hoitopäivänsä ajan. Lapsen kasvatusvastuun jakautuminen edellyttää tiivistä ja toimivaa vuorovaikutusta ja yhteistyötä. Kasvatusyhteistyön periaatteita ovat luottamus, kunnioitus ja dialogi. (Koivunen 2009, 152–153.) Henkilöstön vastuulla on se, että kasvatusyhteistyö sisältyy alusta alkaen osaksi perheiden ja päivähoidon yhteistyötä ja lapsen varhaiskasvatusta. Kasvatusyhteistyön tavoitteena on, että lapsi on toimijana. Tavoitteena on, että lapsi on oman elämänsä kokijana ja näin ollen tulee kokonaisvaltaisesti ymmärretyksi, nähdyksi ja kannatelluksi. Lapsen varhaiskasvatuskeskusteluissa vanhempien ja kasvattajien tiedot ja kokemukset yhdistyvät. (Kaskela & Kekkonen 2006, 17–18.) Kasvatusyhteistyöhön perustuvassa suhteessa voidaan luottamuksellisesti keskustella myös kiusaamiseen liittyvistä asioista (Repo 2013, 206).

Kiusaaminen on aina kodin sekä päivähoidon yhteinen asia. Vanhemmille tulee tiedottaa päivähoidon toimintatavoista kiusaamistilanteissa, esim. tutustumiskeskustelussa ja vanhempainillassa. Lisäksi vanhemmat tarvitsevat tietoa päivähoidon arvoista ja kiusaamisesta ilmiönä. Hyvä kasvatusyhteistyö luo edellytyksen avoimelle keskustelulle. Havaintojen dokumentointi on hyvä menetelmä, kun keskustellaan vanhemman kanssa siitä, mitä päivähoidossa tapahtuu. Vanhempien kanssa voidaan yhdessä sopia pelisäännöt erilaisiin tilanteisiin, esimerkiksi syntymäpäiväkutsut ja omat lelut. Yhteiset sopimukset helpottavat ar-

jen sujuvuutta ja vähentävät eriarvoisuutta (Lappeenrannan kaupungin Kiva olla – kiusaamisen ehkäisemisen ja puuttumisen suunnitelma).

Revon mukaan (2013) vanhempi ei näe omaa lastaan toimimassa vertaisryhmässä, ja siksi palaute voi tuntua vaikealta ottaa vastaan. Vanhemmille tulee kertoa rehellisesti, millainen asema lapsella on ryhmässä. Jos lapsi on kiusattuna, se aiheuttaa vanhemmille muun muassa pelkoa ja ahdistusta. Jos lapsi on kiusaajana, se voi aiheuttaa vanhemmille esimerkiksi häpeää. Vanhemmille saattaa myös tulla syytetty olo, ja he saattavat kieltää kiusaamisen. Kiusaamisen tulkinnat voivat olla erilaisia, ja väärin tulkintojen välttämiseksi on tärkeää kertoa vanhemmille rehellisesti, mitä on tapahtunut, eli millaisia tekoja lapseen on kohdistunut tai millaisia tekoja lapsi on kohdistanut muihin. (Repo 2013, 205–206.)

#### **4.3 Yhteinen ymmärrys vanhempien ja kasvattajien välillä**

Jos yhteinen kiusaamisen määritelmä puuttuu kasvattajien ja vanhempien välillä, niin tilanteet voivat helposti jäädä yksittäisten henkilöiden tulkintojen varaan (Hamarus 2008, 16–17). Revon (2013) mukaan joskus voi käydä niin, että vanhemmilla ja päivähoidon työntekijöillä on erilainen näkemys. Esimerkiksi vanhempi kokee lapsensa tulleen kiusatuksi, mutta päivähoidon työntekijät ovat asiasta eri mieltä. Vanhempien kokemus täytyy ottaa vakavasti ja selvittää, mistä erilainen tulkinta johtuu. Lapsen kokemus asiasta on selvityksen lähtökohtana. (Repo 2013, 207.)

Kiusaamistilanteisessa on tärkeää, että molempia osapuolia kuullaan ja molempien kertomukset kuunnellaan ilman ennakkoasenteita. Kokemus kiusaamisesta on riittävä syy selvittää tilanne. Tilanteiden selvittäminen on aina aikuisen vastuulla. Tulkinnat voivat erota toisistaan paljonkin. Jotta kasvattajat ja vanhemmat saavuttavat yhteisen ymmärryksen, se vaatii yhteistä keskustelua, ja taustalla ovat yhteiset arvot. Kun yhteinen ymmärrys kiusaamisesta on saavutettu, se ohjaa havaitsemista ja ongelmaan puuttumista. Yhteinen ymmärrys myös luo edellytyksen sille, että menettelytavat mahdollisissa kiusaamistilanteissa yhtenäistyvät. (Hamarus 2008, 14–17.)

#### **4.4 Kiusaamisen ennaltaehkäisy ja puuttuminen Lappeenrannassa**

Lappeenrannan varhaiskasvatussuunnitelmassa kiusaamista käsitellään liitteessä ”Kiusaamisen ehkäisy ja siihen puuttuminen” esiopetuksen osalta, ja se on muokattu koskemaan myös muita kuin esiopetuksen lapsia. Suunnitelmassa mainitaan kiusaamisen ennaltaehkäisynä päiväkodin henkilöstön käymä arvo keskustelu ja sitoutuneisuus toimimaan turvallisen ilmapiirin luomiseksi yksikössä. (Lappeenrannan varhaiskasvatussuunnitelma 2010.)

Aikuisen malli ja esimerkki ovat merkittäviä tekijöitä, kun lapsi omaksuu tapoja ja sääntöjä. Periaatteena on, että kaikki yksikön aikuiset puuttuvat kaikkeen kiusaamiseen heti sen havaittuaan tai siitä kuultuaan. Kasvattajan tehtävä on havainnoida tarkasti ja sensitiivisesti lapsia ja huolehtia siitä, että jokainen pääsee ryhmän toimintaan mukaan ja löytää leikkiryhmän.

Havainnoimalla lapsiryhmää kasvattaja voi parhaiten reagoida lasten käyttäytymiseen ja viesteihin, jotka voivat kertoa kiusaamisesta. Yksittäisiin ja hiljaisiin lapsiin tulee kiinnittää erityistä huomiota. Arvokeskustelua voidaan käydä myös lasten kanssa yhdessä ja sopia yhteisistä pelisäännöistä. Turvallisen ilmapiirin luominen edellyttää vuorovaikutustaitojen ja empatiakyvyn vahvistamista. Tärkeää on tukea lasten myönteisiä vertaissuhteita ja ryhmässä toimimisen taitoja. Lapsena hyvin opitut sosiaaliset taidot ja empatiakyky vaikuttavat positiivisesti lapsen hyvinvointiin ja oppimiseen. (Lappeenrannan varhaiskasvatussuunnitelma 2010.)

Lappeenrannan varhaiskasvatussuunnitelmassa mainitaan, että kiusaamisen ehkäisy ja siihen puuttuminen eivät saa johtaa yksittäisen lapsen leimaantumiseen. Toimenpiteistä sovittaessa huomioidaan lasten tarvitsema yksilöllinen tuki, lapsiryhmän tarvitsema tuki sekä aikuisyhteisön toimintamalleihin kohdistuvat muutostarpeet. Aikuinen, joka näkee tai saa tietoonsa kiusaamistilanteen, puuttuu siihen välittömästi ja kertoo siitä lapsen ryhmän opettajalle. Ryhmän lastentarhanopettaja vastaa kiusaamistilanteen selvittelystä, ja yksikön esimiehen tulee aina olla tietoinen kiusaamistilanteen käsittelystä. Myös vanhemmilla on tärkeä rooli kiusaamisen havainnoimisessa.

Kiusaamistilanteen selvittelyssä käytetään soveltaen KiVa – koulu ohjelman menetelmiä. (Lappeenrannan varhaiskasvatussuunnitelma 2010.)

Höistadin (2003) mukaan on tärkeää, että kiusaajan tekoja ei moralisoida tai kysytä: ”Miksi teit niin? Kai ymmärrät miltä se tuntuu?” Kiusaajan tekemisistä on helppo hermostua ja pahastua, mutta sitä ei pidä näyttää hänelle. Kiusaajaa ei pidä syyttää, koska se ei johda vuoropuheluun vaan puolustautumiseen. Kiusaaja on kohdattava tosissaan ja vakavasti, ja hänen kanssaan on käytävä keskustelu, ei kuulustelu. Kiusaajan kanssa on pyrittävä yhteisymmärrykseen, ja se tapahtuu parhaiten niin, että yhdessä yritetään nähdä, mitä on kaiken hänen aggressionsa ja puolustautumisensa takana. (Höistad 2003, 134.)

## **5 Tavoitteet ja toteutus**

### **5.1 Opinnäytetyön tavoitteet ja selvitystehtävät**

Opinnäytetyössä selvitetään vanhempien näkemyksiä ja tietoutta lasten päiväkotikiusaamisesta, antaako päiväkodin henkilökunta riittävästi tietoa kiusaamistapauksista ja miten vanhemmat näkevät henkilökunnan puuttumisen kiusaamistilanteisiin. Lisäksi halutaan selvittää, kertovatko lapset itse vanhemmilleen mahdollisista kiusaamistapauksista.

Opinnäytetyön selvityskysymykset ovat

1. Miten lasten vanhemmat määrittelevät päiväkotikiusaamisen?
2. Miten päiväkotikiusaaminen ilmenee lasten vanhempien näkökulmasta?
3. Minkälaista tietoa lasten vanhemmat saavat päivän aikana tapahtuvasta kiusaamisesta?

Tarkoituksena on saada tietoa vanhempien ja henkilökunnan välisestä yhteistyöstä kiusaamiseen puuttumisessa. Opinnäytetyö selvittää, miten yhteistyötä voidaan vahvistaa ja miten kiusaamisen ennaltaehkäisyä ja siihen puuttumista voidaan kehittää. Päiväkodin henkilökunta hyötyy opinnäytetyöstä saamalla tietoa vanhempien kokemuksista ja näin pystyy kehittämään yhteistyötä vanhempien kanssa.

## **5.2 Opinnäytetyön toteutus**

Opinnäytetyön kohderyhmänä ovat lappeenrantalaisen päiväkodin neljän lapsiryhmän vanhemmat. Yhteistyöpäiväkoti valikoitui tarkoituksenmukaisesti opinnäytetyön tekijöiden verkostojen kautta. Ryhmien lasten ikäjakauma oli 1 vuodesta 7 vuoteen. Kyselylomake suunnattiin päivähoidossa olevien lasten vanhemmille. Opinnäytetyössä haluttiin selvittää kaikenikäisten lasten vanhempien näkemyksiä päiväkotikiusaamisesta.

Opinnäytetyö on sekä kvalitatiivinen eli laadullinen että kvantitatiivinen eli määrällinen selvitys. Selvityksen aineisto kerättiin kyselylomakkeilla. Puolistrukturoitu kysely sisälsi suljettujen kysymysten lisäksi myös avoimia kysymyksiä, jotka tuottivat kvalitatiivista aineistoa.

Laadullisessa tutkimuksessa lähtökohtana on todellisen elämän kuvaaminen ja löytää tosiasioita (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara, 2009, 161). Laadullisen tutkimuksen tavoitteena on ymmärtää tutkimuksen kohteena olevia ilmiöitä tutkimuksen osallistujien subjektiivisesta näkökulmasta. Tutkimus kohdentuu ensisijaisesti tutkittavan ilmiön laatuun, ei määrään. Tavoitteena on osallistujien näkökulmien ymmärtäminen. Tehdessämme selvitystä olemme kiinnostuneita siitä, miten vanhemmat näkevät päiväkotikiusaamisen ja minkälainen on yhteistyö henkilökunnan ja vanhempien välillä. Laadullisen tutkimuksen tarkoituksena on tuottaa uutta tietoa tai teoriaa, sitä käytetään yleensä silloin kun tutkimuksen kohteena olevasta ilmiöstä on vähän tai ei ollenkaan aikaisempaa tutkimustietoa (Kylmä & Juvakka 2007, 23, 26 – 27, 30).

## **5.3 Aineiston keruu ja analysointi**

Kysely toteutettiin tammikuussa 2015 jakamalla vanhemmille kirjekuoressa saattekirje (liite 2), suostumuslomake (liite 3) ja puolistrukturoitu kyselylomake (liite 4).

Keräsimme selvityksen aineiston puolistrukturoidulla kyselylomakkeella. Kyselylomake sisälsi neljä avointa kysymystä, joissa esitettiin yksi kysymys ja vastaukselle jätettiin tyhjää tilaa. Vastausaikaa vanhemmilla oli kolme viikkoa.

Kyselylomakkeita jaettiin 70 neljään eri päiväkotiryhmään ja takaisin palautui 23 vastausta. Analyysivaiheen ensimmäisessä osassa hahmotettiin aineiston yleiskuva lukemalla vastaukset. Vastaukset purettiin osiin ja sisällöllisesti samankaltaiset osat yhdistettiin käyttäen teemoittelua. Seuraavassa vaiheessa aineisto tiivistettiin kokonaisuudeksi, joka vastaa tutkimuksen tarkoitukseen ja tutkimuskysymyksiin. Oleellista on aineiston tiivistyminen ja abstrahoituminen. Raportointivaiheessa aineisto esitettiin kuvailemalla. (Kylmä & Juvakka 2007, 113.) Suljettujen eli vaihtoehtoja antavien kysymysten vastauksista laskettiin mielipidejakauma, jonka jälkeen tulokset kuvattiin lukumäärinä. Suljetuilla kysymyksillä oli tarkoitus yksinkertaistaa vastauksia ja ehkäistä virheitä.

#### **5.4 Selvityksen eettisyys ja luotettavuus**

Kyselylomakkeet palautettiin nimettöminä suljetussa kirjekuoressa ryhmän lastentarhanopettajalle, koska päiväkodissa tapahtuva kiusaaminen on sensitiivinen aihe. Kiusatuksi joutuva ja kiusaaja sekä heidän vanhempansa voivat tuntea häpeää, joten he eivät välttämättä halua ulkopuolisille asiasta puhua. Kyseeseen vastaaminen oli vanhemmille vapaaehtoista, eikä se vaikuttanut lasten saamaan päivähoitoon.

Selvityksen tärkeitä eettisiä periaatteita ovat luottamuksellisuus ja yksilöllisyys. Selvityksen aineistosta, eli kyselylomakkeista, ei voi saada selville vastaajien henkilöllisyyttä. Opinnäytetyön tekijät eivät anna salassa pidettäviä tietoja ulkopuolisille. Tarkoituksena ei ole eritellä yksittäisiä kiusaamistapauksia, vaan saada tietoa lasten vanhempien kokemuksista yhteistyöstä päiväkodin kanssa. Aineiston analysoinnin ja opinnäytetyön valmistumisen jälkeen kyselylomakkeet hävitetään asianmukaisesti.

Tarkka selostus toteuttamisen vaiheista kohentaa tutkimuksen luotettavuutta. Kyselyyn vastasi pieni otos, jonka vuoksi selvitys ei ole yleistettävissä kaikkiin päiväkoteihin. Pienen otoksen sekä aiheen sensitiivisyyden vuoksi toistotutkimuksella voidaan saada erilaisia tuloksia. Kyselylomake voi aiheuttaa tuloksiin virheitä, jos vastaajat ovat käsittäneet kysymykset eri tavoin kuin tutkija on ne ajatellut (Hirsjärvi ym. 2009, 231–232). Kyselylomakkeen erilainen kysymyksenasettelu, eli avointen kysymysten lisääminen, olisi tuonut tarkemman kuvan

aiheesta. Kaikkiin suljettuihin kysymyksiin olisi voitu lisätä tarkentava kysymys, jolloin vanhemmat olisivat sanallisesti perustelleet valitsemaansa vastaustaan. Selvityksessä olisi voinut huomioida lasten iän vaikutuksen mahdolliseen kiusaamiseen, mutta opinnäytetyö rajattiin koskemaan nimenomaan lasten vanhempien kokemuksia ja yhteistyötä päivähoidon henkilökunnan kanssa. Kyselylomakkeeseen valitut kysymykset vastasivat opinnäytetyön selvityskysymyksiin ja antoivat tavoiteltua tietoa.

## 6 Opinnäytetyön tulokset

### 6.1 Vanhempien näkemys päiväkotikiusaamisesta

Jaoimme päiväkotiryhmiin 70 kyselylomaketta, vastauksia palautui 23. Vastauksista käy ilmi, että vanhemmat luokittelevat kiusaamisen kolmeen muotoon, jotka ovat fyysinen, sosiaalinen ja sanallinen (liite 1).

*Se ei ole pelkästään fyysistä, vaan myös henkistä. Esimerkiksi ei oteta leikkeihin, ei huomioida, arvostellaan, haukutaan.*

Vastauksista ilmeni, että suurin osa (16/23 vastaajaa) tarkoitti **fyysisellä kiusaamisella** tönimistä. Vanhemmat mainitsivat fyysisen kiusaamisen olevan myös lyömistä (4/23 vastaajaa), väkivaltaa (3/23 vastaajaa) ja tahallista fyysistä kontaktia (2/23 vastaajaa). Muita fyysisen kiusaamisen muotoja, jotka vastauksista nousivat esille, olivat läpsiminen, satuttaminen, hakkaaminen, repiminen ja fyysinen eristäminen.

**Sosiaalisella kiusaamisella** noin puolet (12/23 vastaajaa) tarkoitti leikin ulkopuolelle jättämistä. Vanhemmat mainitsivat sosiaalisesti kiusaamiseksi myös syrjimisen (5 vastaajaa) ja arvostelun muun muassa ulkonäön perusteella. Esille nousivat myös leikistä syrjiminen, lasten ivalliset ja ilkeät eleet toisilleen, määräily, uhkailu, toisille nauraminen ja pilkkaaminen.

**Sanallisesta kiusaamisesta** eniten esille nousivat nimittely (10/23 vastaajaa) ja haukkuminen (5/23 vastaajaa). Vanhemmat mainitsivat myös ilkkumisen, lälttämisen, mollaamisen, huutamisen, ivalliset ja ilkeät sanat sekä verbaalisen kiusanteon olevan sanallista kiusaamista.

Vanhemmista 11/23 vastasi lapsen kertoneen päiväkodissa tapahtuneista kiusaamistilanteista, joita henkilökunta ei ole ottanut puheeksi vanhempien kanssa. Vanhempien vastauksista kävi ilmi, että kotona kerrotut lasten väliset kiusaamistilanteet ovat olleet tönimistä, leikistä poissulkemista, hakkaamista ja ulkonäön arvostelua. Vanhemmat kirjoittivat, että hoitajat eivät millään kaikkia pieniä tilanteita havaitse, tai lapsi ei ole uskaltanut kertoa päiväkodin aikuiselle, koska pelkää pahentavan tilannetta.

*Asioita, jotka ovat aikuiselle pieniä, lapselle isoja.*

## **6.2 Vanhempien tietous päiväkodin käytännöistä kiusaamistilanteissa**

Vanhemmista 16/23 vastaajaa kertoi saaneensa henkilökunnalta tietoa päiväkodin käytännöistä, miten mahdollisissa kiusaamistilanteissa toimitaan. Vastauksista nousi esille keskustelun tärkeys lasten kanssa sekä tilanteeseen puuttuminen välittömästi. Vanhemmille on kerrottu, että mahdollisessa kiusaamistilanteessa ensisijainen toiminta on anteeksi pyytäminen. Henkilökunta rohkaisee lapsia kertomaan kiusaamistilanteista.

*Vanhempainillassa kerrottu käytännöistä. Lisäksi pitkin syksyä/talvea tullut viestiä, että aihetta käsitelty paljon lasten kanssa.*

Mahdollisissa kiusaamistilanteissa yritetään keskustelemalla löytää päiväkodin ja vanhempien yhteinen toimintatapa sekä kaikissa tilanteissa vanhempia informoidaan kiusaamisesta.

Vanhemmista noin neljännes, eli 6/23 vastaaja kertoi, ettei ole saanut henkilökunnalta tietoa päiväkodin käytännöistä, miten mahdollisissa kiusaamistilanteissa toimitaan. Syynä tähän vanhemmat kertoivat, etteivät ole tarvinneet tietoa, koska kiusaamistapauksia ei ole ilmennyt. Osa vanhemmista kertoi, ettei tiedä syytä, miksei ole saanut tietoa. Vanhemmat uskovat, että saavat tietoa mahdollisen kiusaamistapauksen tullessa esille.

*Ei ole ollut tarvetta, koska kiusaamisia ei ole ollut. Uskon, että otettaisiin varmasti puheeksi, jos tarvetta ilmenisi.*

### **6.3 Henkilökunnan yhteistyö vanhempien kanssa kiusaamistilanteissa**

Vanhemmista 15/23 vastaajaa kokee, että henkilökunta on antanut riittävästi tietoa lasten välisistä mahdollisista kiusaamistilanteista. Vanhempien mielestä asioita ja päivän tapahtumia käydään hyvin läpi hoitovuoron lopuksi. Henkilökunta on kertonut yleisellä tasolla, jos kiusaamista on ryhmissä esiintynyt. Kiusaamiseen on puututtu tiukasti sekä lasten kanssa on käsitelty kiusaamiseen liittyviä asioita. Useammassa vastauksessa käy ilmi, että henkilökunta kertoo kiusaamistilanteista, mitä on tapahtunut ja miten on toimittu. Henkilökunta on antanut vanhemmille vinkkejä kiusaamistilanteiden jatkokäsittelyyn kiusatun sekä kiusaajan kotona.

*Saan aina hyvän selonteon päivästä hakiessani lapsen päiväkodista.*

Viisi vanhempaa kuitenkin kokee, ettei henkilökunta ole antanut riittävästi tietoa lasten välisistä mahdollisista kiusaamistilanteista. Henkilökunta on pääasiassa kertonut lapsen ruokailusta, nukkumisesta, leikkimisestä ja ulkoilusta. Vastauksista kävi ilmi, että isot tapaukset kerrotaan.

Vastaajista suurin osa eli 21/23 vanhempaa kertoo henkilökunnan informoineen vanhempia lasten kaverisuhteista. Henkilökunta on ottanut puheeksi myös menetelmät, kuinka kiusaamistilanteissa toimitaan (17/23 vastaajaa), sekä ryhmän säännöt (18/23 vastaajaa). Vanhemmista vain viisi kertoo henkilökunnan ottaneen puheeksi kiusaamisen ennaltaehkäisyyn ja puuttumisen suunnitelman. Yksi vastaajista kertoo saaneensa tietoa kiusaamiseen varhaiskasvatuskeskustelussa, jossa asiasta on puhuttu yleisellä tasolla.

### **6.4 Henkilökunnan puuttuminen kiusaamistilanteissa**

Henkilökunnan puuttuminen kiusaamistilanteissa on ollut vanhempien mukaan suurimmaksi osaksi riittävää (18/23 vastaajaa). Päiväkodissa tapahtuneet kiusaamistilanteet on käyty heti läpi lasten ja aikuisen kanssa. Henkilökunta on puhunut tilanteessa rauhallisesti ja asiallisesti, neuvonut lapsia pyytämään anteeksi sekä kertonut lapsille, ettei kiusaaminen ole sallittua. Vanhemmat kertovat osaavan henkilökunnan puuttuvan kiusaamistilanteisiin heti, jos sellaisia tulee.

*Mikäli jotain pientä kinaa on ollut, niin eivät ne ole jääneet lastani askarruttamaan.*

Vastaajista kolme on sitä mieltä, että henkilökunnan puuttuminen kiusaamistilanteissa ei ole ollut riittävää. Yksi vanhempi kertoo lapsensa tulleen toistuvasti kiusatuksi. Vastauksista käy ilmi, että henkilökunta ei ole tietoinen kaikista kiusaamistilanteista.

### **Kiusaamiseen puuttumisen keinot**

Kysyttäessä vanhemmilta päiväkodin henkilökunnan keinoja puuttua mahdollisiin kiusaamistilanteisiin vastauksista nousee esiin keskustelun tärkeys lasten kanssa ja yhteistyö vanhempien kanssa. Vanhemmat toivovat, että päiväkodissa keskustellaan kiusaamisesta lasten kanssa yleisellä tasolla ja annetaan selkeä viesti, että kiusaaminen ei ole sallittua sekä kerrataan ryhmän sääntöjä. Vanhemmat toivovat henkilökunnalta varhaista puuttumista kiusaamistilanteisiin sekä vanhemmille ilmoittamista välittömästi. Anteeksi pyytämistä pidetään tärkeänä kiusaamistilanteiden läpikäymisessä. Osa vanhemmista kirjoittaa yhtenä keinona olevan rangaistuksen käyttö, esimerkiksi kiusaajan eristäminen toiseen leikkiin. Myös rauhoittumisen opettelua pidetään hyvänä keinona puuttua kiusaamistilanteisiin. Muina hyvinä keinoina pidetään aikuisen läsnäoloa lapsiryhmässä, pienryhmätoimintaa ja päiväohjelman suunnittelua. Vanhemmat kertovat, että akuutissa kiusaamistilanteessa henkilökunta menee väliin ja lopettaa kiusaamisen. Eräässä vastauksessa kiusaajan lähettämistä toiseen päiväkotiin pidettiin ratkaisuna kiusaamisen lopettamiseen.

### **Vanhempien toiveita ja kehittämisideoita kiusaamiseen puuttumiseksi**

Vanhemmat toivovat vastauksissa päiväkodin henkilökunnan ilmoittavan välittömästi kiusaamistilanteista kiusaajan sekä kiusatun lapsen vanhemmille ja puuttumisen tulisi olla nopeaa.

*Tietenkin, että siihen puututtaisiin saman tien ja kiusaajan vanhemmille kerrottaisiin asiasta ja he puhuisivat myös lapsen kanssa kotona.*

Vanhemmat nostavat esille erilaisia teemoja käsiteltäväksi lasten kanssa päiväkodissa; miltä kiusaaminen tuntuu, erilaisuuden hyväksyminen, ystävyys, toisten arvostaminen ja kunnioittaminen. Vanhemmat kirjoittavat, että kiusaaminen

aiheena leikeissä ja esimerkiksi elokuvissa olisi hyvä keino avata keskustelua lasten kanssa.

Vastauksista ilmenee, että riittävä sääntöjen kertaaminen olisi vanhempien mielestä yksi kehitysidea. Vanhemmat toivovat myös henkilökunnan lisäämistä lapsiryhmään silloin, jos kiusaamista selkeästi havaitaan ja sitä, että henkilökunnan määrä suhteessa lapsiin olisi riittävä. Yhdessä vastauksessa toivotaan usean lapsen kiusaajaryhmän hajottamista, eli henkilökunnan tulee pitää silmät auki ja seurata lapsiryhmän toimintaa. Pääasiallisesti vanhemmat ovat tyytyväisiä päiväkodin toimintaan sekä osaavaan ja ammattitaitoiseen henkilökuntaan.

## **7 Yhteenveto ja pohdinta**

Opinnäytetyö selvittää vanhempien näkemyksiä ja tietoutta lasten päiväkotikiusaamisesta sekä kiusaamiseen liittyen vanhempien ja henkilökunnan välisestä kumppanuudesta. Vastaukset ovat suurimmaksi osaksi positiivisia, vanhemmat ovat tyytyväisiä henkilökunnan toimintaan kiusaamisen ennaltaehkäisyssä sekä kiusaamiseen puuttumisessa. Repo (2013) toteaa väitöstutkimuksensa perusteella, että päiväkodeissa tapahtuu systemaattista kiusaamista, joka on verrattavissa koulukiusaamiseen. Myös tämän opinnäytetyön vastauksista ilmenee selvästi, että kiusaamista esiintyy päiväkodissa ja suurimmassa osassa tapauksista henkilökunta on onnistunut siihen puuttumaan.

Vanhemmilla on hyvä tuntemus erilaisista kiusaamisen muodoista, ja he osasivat määritellä kiusaamisen kolme muotoa fyysinen, sosiaalinen ja sanallinen. Vanhempien määrittelemät kiusaamisen muodot löytyvät myös aiemmista teoksista ja tutkimuksista. Repo (2013) ja Höistad (2003) käyttävät teoksissaan kiusaamisen määrittelynä fyysistä, sanallista ja psyykkistä kiusaamista. Määritelmä eroaa tämän opinnäytetyön kiusaamisen määritelmästä psyykkisen kiusaamisen määritelmänä. Revon (2013) ja Höistadin (2003) mukaan psyykkinen kiusaaminen on muun muassa uhkailua, kiristämistä, manipulointia ja pois sulkeamista. Lapsi voi kiristää toista lasta toimimaan tietyllä tavalla, jotta hän saa osallistua ryhmän toimintaan tai tiettyyn leikkiin. Opinnäytetyön vastausten perusteella vanhemmat määrittelevät sosiaalisen kiusaamisen olevan leikeistä pois jättämistä, määräilyä ja syrjimistä, mikä vastaa yllämainittujen teosten määritel-

mää psyykkisestä kiusaamisesta. (Höistad 2003, 80; Repo 2013, 74–75.) Yhdessä vastauksessa on mainittu psyykkinen kiusaaminen, millä tarkoitettiin esimerkiksi ilkkumista.

Suurin osa vanhemmista tarkoittaa sosiaalisella kiusaamisella leikeistä syrjimistä. Kasvattajien on tärkeää seurata ja ohjata lapsia leikin valinnassa ja pienryhmien muodostamisessa sekä havainnoida leikki-tilanteita. Nimittely ja haukkuminen nousivat vahvasti sanallisen kiusaamisen muodoista yleisimmiksi. Päiväkoti-ikäisten lasten sosiaaliset taidot ovat vielä kehittymässä, joten riitatilanteissa lapsilla ei ole vielä keinoja ratkaista erimielisyyksiä. Nimittely ja haukkuminen ovat usein keino tuoda ilmi turhautumista tilanteeseen. Nurmi ym. (2008) kirjoittavat teoksessaan, että lapselle tärkeä taito on kyky ymmärtää omia tunteitaan ja ilmaista niitä tilanteeseen sopivalla tavalla. Ollakseen sosiaalisesti taitava lapsi tarvitsee empatiakykyä eli taitoa tehdä havaintoja toisten tunteista, ajatuksista ja aikomuksista sekä arvioida ja ennakoida oman toimintansa seurauksia. (Nurmi ym. 2008, 54.)

Vanhemmista suurin osa kertoo saaneensa henkilökunnalta riittävästi tietoa kiusaamistilanteista ja henkilökunnan käytännöistä puuttua kiusaamiseen. Vastauksista nousi esille vanhempien luottamus päiväkodin henkilökuntaa kohtaan. Vanhemmat luottavat henkilökunnan ottavan puheeksi kiusaamisen, jos sitä ilmenee. Kuitenkin puolet vastaajista ilmaisi lapsensa kertovan kotona sellaisista kiusaamistilanteista, joita henkilökunta ei ole ottanut vanhempien kanssa puheeksi. Kiusaaminen on aina jokaisen oma kokemus, ja kaikki kiusaamistilanteet täytyy ottaa vakavasti. Lapsen voi olla vaikea määritellä mikä on kiusaamista ja mikä liittyy kunkin persoonallisuuteen ja tapaan toimia. Esimerkiksi eräässä vastauksessa lapsi oli kertonut toisen kiusanneen häntä tönimällä varpaillaan. Mahdollisista kiusaamistilanteista voidaan tehdä monenlaisia tulkintoja, aikuiselle pieni asia voi olla lapselle suuri.

Repo (2013) toteaa väitöstutkimuksensa haastattelujen perusteella vanhempien epäroivän, voiko pieni lapsi tosiaan kiusata vai kuuluuko kielteinen käyttäytyminen toisia kohtaan johonkin kehitysvaiheeseen. Väitöstutkimuksen haastatteluiden perusteella Repo toteaa myös, että vanhempien oli vaikea uskoa, että pieni lapsi voisi tarkoituksella loukata toista. (Repo 2013, 67–68.) Opinnäytetyön vas-

tauksissa vanhemmat epäilivät lapsen kiusaamiskertomuksien todenperäisyyttä, päiväkotii-ikäisten lasten mielikuvitus kun saattaa olla hyvinkin lennokas. Eräs vanhempi kertoi lapsensa puhuneen kiusaamisesta, vaikka oli ollut kyseisenä päivänä isän kanssa kotona vapaapäivää viettämässä.

*...Ei oikein tiedä totuutta ja mielikuvitus lentää melko kovaa.*

Kiusaamisen ennaltaehkäisyn suunnitelma on yksi henkilökunnan työkalu puuttua kiusaamiseen, jota vastausten perusteella käytetään kuitenkin vähän. Vanhemmista pieni osa eli vain viisi vastaajaa tuntee kiusaamisen ennaltaehkäisyn suunnitelman. Kiusaamisen ennaltaehkäisyn suunnitelmassa korostetaan henkilökunnan käymää arvokeskustelua ja sitoutuneisuutta. Henkilökunnan sitoutuneisuus turvallisen ilmapiirin luomiseksi on tärkeä asia. Työntekijöiden on tärkeä tuntee suunnitelma ja perehtyä siihen huolellisesti, jotta voivat antaa siitä vanhemmille tietoa.

Vastausten perusteella vanhemmat ovat suurimmaksi osaksi tyytyväisiä henkilökunnan toimintaan, henkilökunta on osaavaa ja ammattitaitoista ja keinot puuttua mahdollisiin kiusaamistilanteisiin ovat riittäviä. Vanhemmat näyttävät tietävän millaisia keinoja henkilökunnalla on puuttua kiusaamistilanteisiin. Tärkeintä on nopea tilanteeseen puuttuminen. Ilmoitus kiusaajan ja kiusatun vanhemmille sekä keskustelu vanhempien kanssa ovat tärkeitä ja toimivia keinoja puuttua kiusaamiseen. Vanhempien on hyvä jatkaa kiusaamistilanteen läpikäymistä kotona rauhallisessa ympäristössä lapsen kanssa. Henkilökunta voi antaa vanhemmille vinkkejä koton kiusaamisesta keskusteluun. Niin kuin Lappeenrannan varhaiskasvatussuunnitelmassa on mainittu, kasvattajan tehtävä päiväkodissa on havainnoida lapsiryhmää ja reagoida käyttäytymiseen ja viesteihin, jotka voivat kertoa kiusaamisesta.

Vastaajista kolme on sitä mieltä, että henkilökunnan puuttuminen kiusaamistilanteisiin ei ole ollut riittävä, mutta he eivät perustele vastaustaan. Yksi vastaajista kertoo lapsensa puhuvan kotona toistuvasti kiusaamisesta ja tulleensa kiusatuksi päiväkodissa. Vanhempi ehdotti usean lapsen kiusaajaryhmän hajottamista. Kasvattajan tulee tunnistaa kiusaamisen rooleja muutenkin kuin kiusaa-

jan ja kiusatun osalta. Repo (2013) määrittelee kiusaamisen ylläpitämisen rooleiksi apurin, vahvistajan, puolustajan ja sivustaseuraajan (Repo 2013, 78–79).

Vanhemmat toivovat, ettei lapsiryhmiä päästetä liian suuriksi henkilökuntaan nähden. Pienemmissä ryhmissä henkilökunnan on helpompi huomata kiusaamistapaukset. Vanhempien mielestä keskustelu kiusaamisesta lapsiryhmän kanssa on tärkeää. Keskustelussa on hyvä puhua säännöistä ja kiusaamiseen liittyvistä asioista. Lasten kanssa olisi myös hyvä keskustella ystävydestä, toisten kunnioittamisesta, arvostamisesta ja hyväksymisestä sellaisena kun on.

Hyviä jatkotutkimusaiheita olisi selvittää eroja eri-ikäisten lasten kiusaamiskokemuksista ja selvittää, kuinka päivähoiton henkilökunta tukee lasten sosiaalisia taitoja ja vertaissuhteita. Kasvattajan on tärkeää tukea lapsen sosiaalisia taitoja ja vertaissuhteita, jotta lapsi oppii vuorovaikutustaitoja ja ryhmässä toimimista.

## Lähteet

Hamarus, P. 2008. Koulukiusaaminen - huomaa, puutu, ehkäise. Helsinki: Kirjapaja.

Hirsjärvi, S. Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi

Höistad, G. 2003. Irti kiusaamisen kierteestä. Helsinki: Kirjapaja

Jantunen, M. 2011. Kaikki alkaa varhaiskasvatuksesta. Teoksessa T. Jantunen & E. Ojanen (toim.) Sydämen sivistys. Kasvatuksen ytimessä. s. 131 – 140. Helsinki: Aurinko Kustannus

Kaskela, M. & Kekkonen, M. 2006. Kasvatuskumppanuus kannattelee lasta. Opas varhaiskasvatuksen kehittämiseen. Stakes. Vaajakoski: Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos.

Kirves, L. & Stoor-Grenner, M. 2010a. Kiusaamisen ehkäisy varhaiskasvatuksessa – kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelman laatiminen. Helsinki: Mannerheimin Lastensuojeluliitto, Folkhälsan.

Kirves, L. & Stoor-Grenner, M. 2010b. Kiusaavatko pienetkin lapset. Helsinki: Mannerheimin lastensuojeluliitto, Folkhälsan.

Koivunen, P. 2009. Hyvä päivähoito. Työkaluja sujuvaan arkeen. Jyväskylä: PS-kustannus.

Kylmä, J. & Juvakka, T. 2007. Laadullinen terveystutkimus. Helsinki: Edita Prima Oy.

Lappeenrannan kaupungin Kiva olla – kiusaamisen ehkäisemisen ja puuttumisen suunnitelma.  
<http://www.lappeenranta.fi/loader.aspx?id=ae8ce8c9-cd3f-48ac-af1d-835cb1a5c7cb>. Luettu 31.10.2014.

Laki lasten päivähoidosta 18.5.1990/451.

Laki lasten päivähoidosta 25.3.1983/304.

Lappeenrannan varhaiskasvatussuunnitelma 2010  
<http://www.lappeenranta.fi/loader.aspx?id=17c8de96-e649-4518-b607-f42b16456d94>. Luettu 31.10.2014.

Mannerheimin Lastensuojeluliitto. Nuortennetti.  
<http://www.mll.fi/nuortennetti/kiusaaminen/roolit/>. Luettu 8.10.2014.

Mustonen, A. & Salokoski, T. 2007. Median vaikutukset lapsiin ja nuoriin – katsaus tutkimuksiin sekä kansainvälisiin mediakasvatuksen ja -sääntelyn käytäntöihin. Helsinki: Mediakasvatusseura ry.  
<http://www.mediakasvatus.fi/publications/ISBN978-952-99964-2-1.pdf>.  
Luettu 7.5.2015

Nurmi, J. Ahonen, T. Lyytinen, H. Lyytinen, P. Pulkkinen, L. Ruoppila, I. 2008. Ihmisen psykologinen kehitys. Helsinki: WSOY.

Perusopetuslaki (30.12.2013/1267) 29 §

Repo, L. 2013. Pienet lapset ja kiusaamisen ehkäisy. Jyväskylä: PS-kustannus.

Sarkomaa, S. <http://www.sarisarkomaa.fi/?p=3642>. Luettu 24.4.2015

Vilen, M. Vihunen, R. Vartiainen, J. Siven, T. Neuvonen, S. & Kurvinen, A. 2006. Lapsuus erityinen elämänvaihe. Helsinki: WSOY.

Fyysinen	Sanallinen	Sosiaalinen
Lyövät, tönivät, fyysistä eristämistä	Haukkumista	Leikeistä pois jättämistä
Fyysinen kontakti	Haukutaan	Ryhmän ulkopuolelle jättäminen
Tönimistä, hakkaamista	Jatkuva nimittely	Ulkopuolelle jättämistä, toisille nauramista ja pilkkaamista
Tönimistä	Nimittelyä	Lapset jättävät pois leikeitä, sosiaalista eristämistä
Fyysistä kiusaamista (töniminen, lyöminen, jne.)	Ivalliset/ ilkeät eleet ja sanat, lällättäminen	Jätetään leikistä pois
Töniminen	Nimittelyä	Syrjimistä
Väkivalta	Nimittely	Jätetään leikkien ulkopuolelle, ulkonäön arvostelu
Fyysistäkin väkivaltaa	Nimittelyä	Leikeistä ulos jättämistä
Lapset tönivät	Nimittely, haukkuminen	Ei haluta leikkiä jonkun tietyn lapsen kanssa (toistuu päivittäin)
Tönimistä	Verbaalista kiusaa	Toisten lasten syrjimistä
Fyysistä väkivaltaa	Haukkuminen	Psyykkistä esim. ilkkuminen
Fyysinen, esim. töniminen	Haukkumista	Huomiotta jättäminen, ei ota leikkiin mukaan
Tuuppimista, tönimistä	Nimittelyä	Kaikkia lapsia ei oteta leikkeihin
Fyysistä kiusaa	Lapset nimittelevät toisiaan	Leikeistä syrjiminen
Tönimistä	Lapset nimittelevät	Leikin ulkopuolelle jättämistä
Töniminen, lyöminen, läpsiminen, fyysinen satuttaminen	Nimittely, huutamine	Leikistä pois jättämistä, uhkailu, mykkäkoulu
Tönimistä	Nimittely, haukkuminen ja mollaaminen	Jätetään joku leikeistä pois, määräilyä
Tahallinen töniminen, lyöminen, yms.		Henkistä, esim. ei oteta leikkeihin, ei huomioida, arvostellaan
Tönimistä, repimistä		Leikeistä syrjiminen
Fyysistä, esim. töniminen		

Taulukko 1. Vanhempien määritelmä kiusaamisesta.

**LAPPEENRANNAN KAUPUNKI**  
Kaupunginkanslia

**VIRANHALTIJAPÄÄTÖS**

Varhaiskasvatusjohtaja

29.12.2014

1520/07.01.04.03/2014

§ 16/2014/KO/ tutkimuslupapäätös

Asia **Tutkimusluvan myöntäminen, Marke Heikkilä ja Sanna Isotalo**

Hakija/vireillepanija Heikkilä Marke

Liite Tutkimuslupahakemus

Päätös Myönnän tutkimusluvan.

Tutkimuksen tekijät eivät saa käyttää tutkimuksen aikana saamiaan salassa pidettäviä tietoja lapsen tai hänen läheistensä vahingoksi tai halventamiseksi tai sellaisten muiden etujen loukkaamiseksi, joiden suojaksi on säädetty salassapitovelvollisuus. Tutkimuksen tekijä ei saa luovuttaa salassa pidettäviä henkilötietoja sivulliselle. Tutkimuksen tekijän tulee toimittaa maksutta tutkimusraportista yksi kappale Lappeenrannan kaupungin kirjaamoon.

Sovelletut oikeusohjeet Kasvatus- ja opetustoimen johtosääntö 14 §  
Kasvatus- ja opetustoimen toimintasääntö

Muutoksenhaku Tähän päätökseen voi hakea muutosta. Ohje oheisena.



Päivi Virkki  
varhaiskasvatusjohtaja

Jakelu Heikkilä Marke

Päätös on lähetetty postitse asianosaiselle 30.12.2014

Sosiaali- ja terveysala

Liite 3

Hyvä vanhempi,

Olemme Saimaan ammattikorkeakoulun sosionomi (AMK) - opiskelijoita ja teemme opinnäytetyötä aiheesta Päiväkotikiusaaminen vanhempien näkökulmasta.

Opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää vanhempien näkemyksiä lasten päiväkotikiusaamisesta. Selvityksen tavoitteena on selvittää miten kiusaaminen ilmenee, antaako päiväkodin henkilökunta riittävästi tietoa kiusaamistapauksista, miten vanhemmat näkevät henkilökunnan puuttumisen kiusaamistilanteisiin ja kertovatko lapset itse vanhemmilleen kiusaamisesta.

Olemme sopineet yhteistyöstä lapsenne päiväkodin kanssa. Toivomme, että teillä on aikaa vastata kyselylomakkeeseen. Lomakkeeseen vastaaminen on vapaaehtoista. Tarkoituksena ei ole eritellä yksittäisiä kiusaamistapauksia, vaan haluamme saada tietoa teidän kokemuksista. Selvityksen aineistosta ei voida saada selville vastaajien henkilöllisyyttä. Toimitamme ja noudamme kyselylomakkeet henkilökohtaisesti ja aineiston analysoinnin jälkeen hävitämme lomakkeet asianmukaisesti.

Palautattehan täytetyn vastauslomakkeen suljetussa kirjekuoressa ryhmänne henkilökunnalle 6.2.2015 mennessä.

Alla yhteystietomme mahdollisia lisäkysymyksiä varten.

Kiitos yhteistyöstä!

Ystävällisin terveisin,

Marke Heikkilä & Sanna Isotalo

**Suostumus****Päiväkotikiusaaminen vanhempien näkökulmasta Lappeenrantalaisessa päiväkodissa**  
**Marke Heikkilä, Sanna Isotalo**

Olen saanut riittävästi tietoa kyseisestä opinnäytetyöstä ja olen ymmärtänyt saamani tiedon. Minulla on ollut mahdollisuus esittää kysymyksiä ja olen saanut kysymyksiini riittävät vastaukset. Tiedän, että kyselyyn vastaaminen on vapaaehtoista eikä se vaikutta lapseni saamaan päivähoitoon. Suostun vapaaehtoisesti osallistumaan tähän opinnäytetyöhön liittyvään selvitykseen.

---

Aika ja paikka

---

Asiakas

---

Opiskelijat

## **Päiväkotikiusaaminen vanhempien näkökulmasta Lappeenrantalaisessa päiväkodissa**

Tarvittaessa voitte jatkaa vastauksia kääntöpuolelle.

1. Perheeni päivähoito ikäisten lasten iät

---

2. Mitä päiväkotikiusaaminen mielestänne on?

---

---

---

---

3. Olen saanut henkilökunnalta tietoa päiväkodin käytännöistä miten mahdollisissa kiusaamistilanteissa toimitaan

☐ Kyllä, millaista?

---

---

☐ Ei, miksi?

---

---

4. Henkilökunta on ottanut puheeksi seuraavia asioita kiusaamiseen liittyen

☐ Ryhmän säännöt

☐ Menetelmät (anteeksi pyytäminen, ystävän kohtelevminen, miten riitatilanteissa toimitaan)

☐ Kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelma

☐ Kaverisuhteet (kenen kanssa lapsesi leikkii ja minkälaisia leikkejä)

5. Henkilökunta antaa mielestäni riittävästi tietoa lasten välisistä mahdollisista kiusaamistilanteista

☐

Kyllä, millaista?

☐

Ei

---

---

6. Lapseni on kertonut kotona päiväkodissa tapahtuneista kiusaamistilanteista, joita henkilökunta ei ole ottanut puheeksi

☐

Kyllä, millaisia?

☐

Ei

---

---

7. Henkilökunnan puuttuminen on ollut mielestäni riittävää kiusaamistilanteissa

☐

Kyllä

☐

Ei, miksi?

---

---

8. Millaisia keinoja henkilökunnalla on mielestänne puuttua mahdollisiin kiusaamistilanteisiin? Ja ovatko ne toimineet hyvin?

---

---

---

---

9. Millaisia kehitysideoita haluatte antaa henkilökunnalle liittyen päiväkotikiusaamisen ennaltaehkäisyyn tai siihen puuttumiseen?

---

---

---